

Projekt

Historie a současnost těžby a zpracování železa na Třeboňsku

Obnovení těžby v okolí Klikova

Nová etapa dolování nastala cca po 150 letech. Ta již byla spojena s rozsáhlými hutěmi v Josefově a v Hamru u Chlumce, stejně jako i nedaleko Klikova v místě, které později dostalo jméno Františkov. Ruda byla těžena nejen z místních zdrojů, ale dovážela se i z jam v okolí Třeboně, Přeseky, Libína, Mladošovic, Jilovic, Novosedel a Lutové. Nechyběla ani ruda z oblasti dolnorakouské.

Zprávy k zahájení dolování v Klikově se vztahují k roku 1781, i když železná huť zde byla postavena až v roce 1794 Ignácem Svobodou z Eisenfelsu a Augustinem Seidlem.

Hutě musely tehdy stát při vodě jakožto hnací síle a tu poskytovala Dračice v plné míře. Proto zde byla nad Klikovem postavena vysoká pec s třemi kujnírnami a jednou kováním, čili cejnhamrem. Ve vysoké peci se ruda tavila, načež v kujnírnách byla získaná surovina zkována mohutnými kladivy či samokovy, jež ve váze asi po jednom metrickém centu byly upevněny na silných toporech z trámů. Tyto násady byly podepřeny asi ve třetině své délky a na kratším konci byly stlačovány palci vodních kol, takže delší díl toporu s kladivem byl takto nadhazován a svou tíhou spadal do žhavé železné masy na kovadlině. Mohutné úder samokovu bylo slyšet daleko. Celé zařízení hutní slulo hamr, dělníci pak hamrníci. Tito se dělivali při tavicí výhni na 2 party, denní a noční, po 12 hodinách (=1 dejl či šarže).

Kusy suroviny v kujnírně zkuté putovaly do blízkého cejnhamru, kde byly již za určitým účelem zpracovány. Tak vypadala huť františkovská. Slévárny větší při vysoké peci zde nebylo, třeba tu k roku 1850 pracoval též nějaký slévač Vincenc Bílek.

O čilosti výroby železné ve Františkově nám podává zprávu průměrně v roce získané množství suroviny, jež se páčilo na 4500 metrických centů.

Protože uhlí nebylo a dřevo nestačilo k vyvinutí vysokého žáru v tavicích pecích, používalo se dřevěné uhlí, přičemž byl oheň rozdmýcháván velikými měchy, které uváděla v pohyb vodní kola. Jelikož se spotřebovávalo velké množství dřevěného uhlí, bývaly nezbytným příslušenstvím hutí milíře pracující vzájemně ve skupinách po třech. Jeden se chystal, druhý se páčil a třetí dopálený se vybíral. Uhlí nesmělo nikdy dojít a muselo být stále v zásobě, aby pec nevyhasla. K jedné huti pracovalo až 30 uhlířů. Hamrníků a hutníků bývalo ve Františkově v době rozkvětu tamních železáren přes 80, ovšem mimo nádeníky a jiné pomocné síly.

Život františkovských železáren byl nerozlučně spjat s bohatstvím rudných vrstev po okolí, když tyto prameny vyschly, bylo souzeno i hutím zaniknout. R. 1879 zbývaly ve Františkově po železárnách již pouze začazené budovy, jichž místo pak zaujal mlýn Dubských.

Ruch kolem těžby a zpracování železné rudy na Klikovsku znamenal velké oživení pro obec i její okolí. Sedláci dostávali dobře zapláceno za své pozemky, na kterých se nacházela železná ruda, obec brala zvýšené poplatky a mnoho obyvatel zde získalo pracovní příležitost. Mezi prvními zaměstnanci se v roce 1806 uvádí Jiří Kregl z č.p. 35, v roce 1831 Šimon Ševčík z č.p.1. Později však nacházelo práci při dolech 16 až 20 havířů pouze z Klikova. Nachází se mezi nimi jména jako Ševčík, Bušta, Vochozka, Tlachač, Bednář, Kolář, Novotný, Hrnčíř, Tomášek a další. Při

Společnost Rožmberk

hamru bývalo však zaměstnáno i mnoho nádeníků a nádenic. Kolem roku 1830 zde rovněž nacházelo uplatnění i mnohem více řemeslníků než v ostatních obcích Chlumeckého panství. V té době zde žili a pracovali kováři Tomáš a Matěj Maxové (č.p.14 a 74), koláři Matěj a František Šimonové (č.p. 66), tesař Tomáš Kodym (č.p.79), bednář Josef Kubín (č.26), zedníci Bušta a Jíra (č.p. 49 a 55), tkalci Kuneš a Neuwirth (č.p.68 a 58), krejčí dokonce tři, Benda (č.p.72), Holub (č.34) a Benýšek (č.p.16). Jirchář Filip Spale měl valchu č. 69 při Dračici od roku 1836 a „skelným šlejřem“ byl Matěj Flaška na č.p. 64. V sousedním Františkově se dále připomíná uhlíř Jan Červík, hamrník František Červík, stolař Josef Červík, kovář Procházka a slévač Bílek. Pro dělníky zde byl rovněž zřízen veliký obchod potravinami a výnosná živnost hostinská.

Výdělků bylo tehdy dost, ale přinášel s sebou i různá negativa. Tím bylo například zvykání si na kořalku, která se v mnohých rodinách požívala běžně ke snídani i k večeři. Pamětní kniha školní na tuto neplechu velmi trpce žaluje.

Poslední upomínkou na časy, kdy v Klikově „hory šly“, jest občasná ač zřídka se vyskytující klesání podkopené půdy, jak se to před lety přihodilo pod stavením č. 8.

Zbytky zařízení hamerního bylo možno ještě najít počátkem 20. století v Hamru u Chlumu u Třeboně, nedaleko sklárny.